Elżbieta Słoń

Książki o wierze na Rok Wiary : analiza porównawcza

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 2 (37), 59-64

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych
Nr 2 (37) 2013, s. 59-64
ISSN 1426-3777

Elżbieta Słoń[1]

KSIĄŻKI O WIERZE NA ROK WIARY ANALIZA PORÓWNAWCZA

Trwa obecnie Rok Wiary (od 11 października 2012 roku do 24 listopada 2013 roku). Jest to dobra okazja, by odkurzyć zalegające półki biblioteczne woluminy i pogłębić wiedzę religijną na temat wiary. Papież Benedykt XVI powiedział w Rzymie 11 października 2012 roku: „Jeśli dzisiaj Kościół proponuje nowy Rok Wiary i nową ewangelizację, nie robi tego, aby uczcić jakąś rocznicę, ale ponieważ jest to konieczne nawet bardziej niż przed pięćdziesięciu laty! W minionych dziesięcioleciach rozwinęło się duchowe «pustynnienie». Rozprzestrzeniła się pustka. Ale właśnie wychodząc od doświadczenia tej pustyni, od tej pustki, możemy odkryć na nowo radość wiary, jej życiowe znaczenie dla nas, mężczyzn i kobiet”[2].

W tym miejscu warto zapoznać się z definicjami wiary, zarówno świeckimi, jak i teologicznymi. W jednotomowym słowniku języka polskiego występują cztery znaczenia tego słowa: pierwsze – «przyjmowanie czego za prawdę, wierzenie»; drugie – «ufność, zaufanie»; trzecie – «przekonanie o istnieniu Boga jako istoty nadprzyrodzonej; uznawanie za prawdę tego, co Bóg objawił»; i wreszcie czwarte – «ufność, stałość (…); zespół ludzi, których łączy wspólna idea, prze-

[1] Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach.

[2] Benedykt XVI, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej na rozpoczęcie Roku Wiary*, http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121011_anno-fede_pl.html, 20.05.2013.

życia, cele»[3]. Dla omawianego tematu istotna jest definicja trzecia. Obszerniejsze i może bardziej przystępne definicje można odnaleźć w słowniku trzytomowym, który proponuje ich pięć: pierwsza z nich to «przeświadczenie, przekonanie, pewność, że coś jest prawdą, że coś jest słuszne; ufność, że coś się spełni, wierzenie w coś»; druga – «przeświadczenie o prawdziwości dogmatycznych twierdzeń oparte na uznawaniu ich za objawione przez Boga»; trzecia – «religia, wyznanie, obrządek»; czwarta – «wierność w stosunku do kogoś; rzetelność, słowność, wiarygodność»; i na koniec piąta – «grupa ludzi zżytych ze sobą, zwłaszcza współtowarzyszy broni, pracy»[4]. W Roku Wiary najistotniejsza jest definicja trzecia.

Bardziej miarodajne i wartościowe dla katolików są jednak definicje teologów. Wiara „w najogólniejszym sensie to przyjęcie w sposób wolny wypowiedzi jakiejś osoby ze względu na zaufanie, którym się ją obdarza"[5]. Jest to znaczenie podane przez Karla Rahnera, który rozszerza tę myśl: „w wierze zawsze chodzi o stosunek między osobami, który całkowicie uzależniony jest od wiarygodności tego, któremu się wierzy"[6]. Nieco inaczej, może bardziej dla laika zrozumiale problematykę tę rozpatruje Marian Kowalewski. Według niego wiara „w sensie najszerszym jest to czynność uznania czegoś za prawdę ze względu na świadectwo innych (wiara w znaczeniu podmiotowym) lub zbiór prawd przyjętych na podstawie autorytetu, a nie w oparciu o wewnętrzną oczywistość (wiara w ujęciu przedmiotowym)"[7]. W dalszej części rozważań autor dzieli jeszcze wiarę w znaczeniu podmiotowym na ludzką i boską (opartą na objawieniach Bożych). Stwierdza: „Przez wiarę w znaczeniu teologicznym rozumie się: 1) czynność, polegającą na mocnym uznaniu za prawdę tego, co Bóg objawił, i to ze względu na autorytet Boga objawiającego; 2) cnotę nadprzyrodzoną zwaną też cnotą boską lub teologiczną, która skłania rozum do przyjęcia za prawdę bez najmniejszego powątpiewania wszystkiego, co Bóg objawił i podał do wierzenia przez swój Kościół;

[3] *Wiara*, w: *Mały słownik języka polskiego*, pod red. S. Skorupki, H. Auderskiej, Z. Łempickiej, Warszawa 1974, s. 888.

[4] *Wiara*, w: *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 3, Warszawa 1981, s. 690.

[5] *Wiara*, w: *Słownik słów kluczowych z teologii, wydanie studyjne*, pod red. P. Klimka, Warszawa 2001, s. 106.

[6] K. Rahner, *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, k. 533.

[7] M. Kowalewski, *Mały słownik teologiczny*, Poznań 1960, s. 401.

3) całokształt prawd wiary"[8]. W dalszej części Kowalewski dokonuje jeszcze podziału wiary ze względu na przedmiot (czysto boska, boska i katolicka zarazem), podmiot (żywa, martwa) oraz wyrazistość (wyraźna, domyślna)[9]. Na koniec warto odnieść się do definicji katechizmowych. „Wiara to przyjęcie przez rozum i wolę Bożego Objawienia"[10]. „Przez wiarę wierzymy w Boga i we wszystko, co nam objawił, a Kościół święty podaje do wierzenia"[11]. „Wiara obok nadziei i miłości to jedna z cnót teologicznych, które «wpływają na wszystkie cnoty moralne i ożywiają je»"[12].

Bibliotekarz, zwłaszcza pracujący w bibliotece związanej z Kościołem, zazwyczaj jest zaznajomiony z wyżej przedstawionymi definicjami. Należy więc wyjść z założenia, że wykonane przezeń opracowanie rzeczowe dobrze odzwierciedla tematykę katalogowanych książek. Świecka osoba katalogująca zawsze ma możliwość posłużenia się odpowiednimi słownikami. Panuje przekonanie, że każdy tematuje opracowywane przez siebie książki najlepiej, jak potrafi. Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzenie, autorka artykułu założyła, że jeśli danej książce nadano hasło bądź słowo kluczowe „wiara", to pozycja ta w całości lub w części poświęcona jest właśnie temu tematowi.

Za pomocą dwóch multiwyszukiwarek internetowych: FIDKAR (Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES)[13] oraz wersji 3.02 (najnowszej) KaRo[14] sprawdzono liczbę książek dotyczących wiary znajdujących się w różnych bibliotekach – głównie związanych z Kościołem, ale także kilku świeckich. Ażeby porównanie liczbowe było miarodajne, liczby wyświetlające się w multiwyszukiwarkach spisano tego samego dnia: 16 lutego 2013 roku. Nie oceniano trafności tematowania książek, wychodząc z założenia, że opracowaniem książek zajmują się bibliotekarze bądź osoby niekoniecznie wykształcone w tej dziedzinie, jednak znakomicie orientujące się w tematyce re-

[8] M. Kowalewski, *Mały słownik teologiczny*, Poznań 1960, s. 401

[9] *Tamże.*

[10] *Katechizm Kościoła Katolickiego w pytaniach i odpowiedziach*, Kielce 1999, s. 20.

[11] *Tamże*, s. 88.

[12] *Tamże.*

[13] Bazy katalogów książek w formacie MARC-21, http://fidkar.fides.org.pl/marc21.htm, 16.02.2013.

[14] Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich, http://karo.umk.pl/Karo/, 16.02.2013.

ligijnej. Pod uwagę wzięto wyłącznie biblioteki udostępniające swój katalog online. Stosując powyższe kryterium, do badań wytypowano piętnaście bibliotek kościelnych i siedem świeckich, w tym Library of Congress.

Wśród piętnastu bibliotek kościelnych znalazło się dziewięć bibliotek uczelnianych i sześć seminaryjnych. Zostaną one poniżej wymienione według klucza występowania tematu lub słowa kluczowego „wiara" (w nawiasie podano liczbę wystąpień oraz jaki stanowi to procent całości). Wśród bibliotek uczelnianych znajdują się: Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego (1000 – 13,74 proc.), Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego i Metropolitalnego Wyższego Seminarium Duchownego we Wrocławiu (759 – 10,43 proc.), Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (747 – 10,26 proc.), Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (726 – 9,98 proc.), Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (674 – 9,27 proc.), Biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (586 – 8,05 proc.), Biblioteka Kolegium Filozoficzno-Teologicznego Ojców Dominikanów w Krakowie (515 – 7,08 proc.), Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (289 – 3,97 proc.) oraz Biblioteka Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Szczecińskiego (243 – 3,34 proc.). Jeśli idzie o seminaria duchowne, uwzględniono biblioteki w Kielcach (676 – 9,29 proc.), w Koszalinie (474 – 6,51 proc.), w Legnicy (303 – 4,16 proc.), w Białymstoku (137 – 1,88 proc.), w Łodzi (86 – 1,18 proc.) i w Świdnicy (63 – 0,86 proc.). Ogółem w bibliotekach kościelnych temat lub słowo kluczowe „wiara" wystąpiło 7 278 razy, co daje średnio około 485 wystąpień. Powyżej tej średniej plasuje się osiem bibliotek, w tym tylko jedna seminaryjna – w Kielcach. Interesujące nas słowo występuje w bibliotekach uczelnianych aż 5 539 razy, co stanowi ponad 76 proc. (a biblioteki te stanowią trochę ponad 53 proc. badanych).

Przyjrzano się też wyrywkowo konkretnym książkom występującym w katalogach. Sprawdzono pierwszą i ostatnią książkę oraz w tych sytuacjach, w których było to możliwe, setną, dwusetną i trzechsetną. W ten sposób wytypowano sześćdziesiąt pięć woluminów. Wśród nich aż w czterdziestu jeden motywem przewodnim była problematyka wiary, co stanowi aż 63 proc. całości. Przykła-

dowe tytuły to np. *Wierząc rozumnie* Pawła Porębskiego, *Dlaczego i jak wierzę* Stefana Wilkanowicza, *Dlaczego wierzymy. Logos wiary* Krzysztofa Mecha czy *O wierze nie tylko na Rok Wiary* Stanisława Celestyna Napiórkowskiego. W pozostałych książkach sprawa wiary jest jednym z kilku bądź kilkunastu poruszanych w nich problemów. Oprócz pozycji w języku polskim trafiają się także obcojęzyczne. Pośród badanych po dwie napisano po angielsku i francusku, a po jednej po niemiecku i węgiersku. Książki w językach obcych stanowią więc niewielką część badanego zbioru (nieco ponad 9 proc.).

Wiedzę na temat wiary można zgłębiać nie tylko w bibliotekach związanych z Kościołem. Wielce pomocne mogą być tu również biblioteki świeckie. Do krótkiej analizy wybrano sześć polskich bibliotek[15]. Temat „wiara" wystąpił w ich katalogach 2 825 razy. I tak: w Bibliotece Narodowej w Warszawie 1 185 razy (41,95 proc.), w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie 714 razy (25,27 proc.), w Bibliotece Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach 167 razy (5,91 proc.), w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach 66 (2,34 proc.) i w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Kielcach 17 (0,6 proc.). Tu również obejrzano opis katalogowy pierwszej i ostatniej książki w każdej bibliotece oraz (jeśli było ich ponad 100) również i setną. W ten sposób wytypowano szesnaście tytułów, spośród których, jak się okazało, w ponad połowie (56,25 proc.) problematyka wiary była głównym zagadnieniem. Są to np.: *Radość wiary* Benedykta XVI, *Oczami wiary* Johna Powella czy *Literatura i wiara*. Jak więc z powyższego widać, zbiory bibliotek świeckich mogą być znakomitym uzupełnieniem dla badaczy problematyki religijnej.

W sumie w analizowanych do tej pory bibliotekach kościelnych i świeckich wzięto pod uwagę 10 103 wystąpienia tematu lub słowa kluczowego „wiara". Aż 926 z nich odnosi się do bibliotek kieleckich (676 w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego i 250 w bibliotekach świeckich), co stanowi 9,17 proc. badanej całości. Kielce w porównaniu z Warszawą, Krakowem, Wrocławiem czy Poznaniem nie są zbyt wielkim ośrodkiem naukowym, a jednak i tu znajduje się

[15] Autorka, kierując się lokalnym patriotyzmem, uwzględniła trzy świeckie biblioteki kieleckie.

wiele książek dotyczących badanego tematu. Można więc domniemywać, że podobna sytuacja występuje w wielu miastach Polski.

Na koniec autorka pokusiła się o sprawdzenie, jak słowo „wiara" jest reprezentowane w katalogu Library of Congress. Temat czy określnik *faith*[16] wystąpił tam aż 7 868 razy, czyli o 590 więcej niż we wszystkich piętnastu analizowanych polskich bibliotekach kościelnych. Jest to niewątpliwie liczba imponująca. Ponieważ katalog Biblioteki Kongresu jest ogromny, przeglądanie go przebiega dość wolno. Obejrzano więc dziesięć opisów, biorąc pod uwagę co piątą książkę. Okazało się, że tylko jedna z nich rzeczywiście częściowo dotyczyła problematyki wiary. Wynika to z odmiennego niż w Polsce sposobu nadawania haseł i określników. W Library of Congress słowo „wiara" jest używane zarówno jako temat, jak i określnik. W polskim tłumaczeniu jeden z przykładów wygląda następująco: „buddyzm – wiara". Nie ma więc możliwości równoważnego porównania bibliotek polskich z Biblioteką Kongresu – tak więc liczba książek dotyczących wiary może tu być nawet dziesięciokrotnie mniejsza.

Konkludując, książek dotyczących wiary w różnych aspektach jest na półkach polskich bibliotek bardzo dużo. Osoba interesująca się tą tematyką może mieć nawet kłopot z ich nadmiarem. Przy takiej ich liczbie siłą rzeczy wśród nich musi się znaleźć wiele pozycji wartościowych. Nic więc właściwie nie stoi na przeszkodzie, by teologowie chwycili za pióra, to znaczy zasiedli do klawiatur swoich komputerów i zaczęli tworzyć kolejne dzieła o wierze. Wszak pomocy naukowych mają ogrom, a Rok Wiary trwa…

[16] *Faith* (ang.) – «wiara».